

גמרא:

כי גם אם לא היה שוקל בשבילו, היה לו חלק בקרבנות הציבור.

דתנן: "תורמין", ממלאים שלש קופות מהכסף של "מחצית השקל", ומתוך הכסף ש"נתרם" בקופות מתוך כל הכסף, מביאים קרבנות ציבור. וכשהיו תורמים מהכסף, על ידי מילוי שלשת הקופות — היו מכוונים שתהיה התרומה על האבור, על אותם שתרמו ונאבד שקלם, ועל הגבוי, על השקלים שגבו שלוחי בית דין אבל אינם כאן, שלא הספיקו להביאם, ואפילו על העתיד לגבות אפילו לא נגבה כלל בסופו של דבר.

והיינו, ומחזור לו אבירתו — נמי מצוה קעביד.

אלא פורע לו את חובו, כיצד מותר הדבר, והרי הא קמשתרשי ליה! יש ביד המודר רווח ממוני מהמדיר, שהרי פרע את חובו!

אמר רב ארשיאי: הא משנה זו מני היא? — **חנן היא!** דאמר במשנתנו שאדם אשר פירנס את אשת חברו במטרה להלוות כסף זה לבעלה עד שיחזור — **איבד את מעותיו,** כיון שלא אמר לבעל בשעה שפירנס את אשתו שהוא נותן לה את הכסף לשם הלוואה, אף על פי שזו היתה כוונתו! (1)

וכיון שאם היה פורע לו את חובו לשם

תנן התם: המודר הנאה מחבירו, כגון שהדירו שניהם הנאה זה מזה [לפי רש"י בדף הבא] —

שוקל לו [עבורו] את מחצית שקלו, שתורם כל אחד מישראל כדי לקנות מהם קרבנות צבור. **ופורע את חובו,** ופוטרו בכך מהנושה בו, ומחזור לו אבירתו — מהטעמים שיבוארו בגמרא להלן.

ואולם, במקום שנוטלין שכר על החזרת אבידה, אם יחזיר לו את אבדתו בחינם, מרויח המאבד את השכר שהיה צריך לשלם עבור ההשבה של אבדתו. ומאידך, לא יכול המשיב ליטול שכר מחברו כיון שגם הוא מודר הנאה ממנו.

ולכן **תפול הנאה להקדש!** דהיינו, שמשלם המודר להקדש את שכר הטירחת שנוהגים לשלם עבור השבת אבידה, וכך שניהם אינם נהנים זה מזה.

ודנה הגמרא בדברי המשנה ההיא:

בשלמא, מובן הדבר שהוא **שוקל לו את שקלו** — היות ואין בכך רווח ממון לחברו, אלא רק מצוה בעלמא קעביד, בכך ששקל עבורו את מחצית השקל.

הודיע זאת הוא מפסיד.

אבל אם הלוה לה כסף לצורך מזונותיה, ואמר לה במפורש שהוא המלוה והיא הלוה, היא גובה את מזונותיה מהבעל כשיבוא, והוא גובה ממנה את חובה. רש"י, וראשונים.

1. בביאור שיטתו של חנן דנו רבותינו הראשונים והאחרונים.

ויסוד דבריהם, שמצינו בכמה אופנים שאדם חייב לשלם לחברו על פעולה או על רווח ממוני שעשה עבורו על אף שלא סיכם עם חברו תשלום על כך, ויש אופנים שהוא פטור.

כיפופא, בושה מהמלוה על כך שאינו פורע קח-ב לו חובו — מי לית ליה? ובכך שהוא פורע את חובו הוא מהנהו בכך.

לישנא אחרינא: (1) התם נמי אית ליה הנאה, בהחיא הנאה דמיכסוף מיניה.

מתנתין:

אדמון אומר שבעה שנחלקו עליו חכמים.

א. מי שמת והניח בנים ובנות.

בזמן שהנכסים מרובין — הבנים יורשים, והבנות נזונות.

ובזמן שהנכסים מועטים, שאין בהם כדי פרנסה לשנים עשר חודש — תקנו חכמים שהבנות יזונו, והבנים יחזרו על הפתחים!

אדמון אומר: וכי בשביל שאני זכר וכוחי יפה, הפסדתי, ודוקא אני צריך לחזור על הפתחים לצורך מזונותי, ולא אחותי?

אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון!

הלואה עד שיהא לו להחזיר לו, לא היה הלה צריך לשלם לו, לפי שלא הודיע לו שהוא פורע חובו לשם הלואה, יכול הוא מעתה לפרוע לו חובו לשם מתנה, שהרי בכל ענין אין הלוה המודר צריך לשלם למדיר הפורע את הלואתו.

ורבא אמר: אפילו תימא שמשנה זו כרבנן היא, שמחייבים לשלם לו אפילו אם לא הודיע במפורש שנותן זאת כהלואה.

הכא במאי עסקינן — שלוח על מנת שלא לפרוע את החוב, שלא יתבענו המלוה ולא ילחצנו, ולכן אין לו רווח בפריעת החוב.

ודנה הגמרא בביאור מחלוקתם של רבו ורב אושעיא:

בשלמא רבא, שפיר לא אמר כרב אושעיא, דמוקים לה היות שעדיף להעמיד כרבנן, ולא כדעת חנן.

אלא רב אושעיא, מאי טעמא לא אמר כרבא?

אמר לך רב אושעיא: נהי דהנאה לית ליה משום שאינו חייב לפרעו אלא לכשירצה, בכל זאת כשפורע המדיר למודר את החוב הוא מהנהו.

וחילוק יסודי מחלקים הראשונים והאחרונים בין תביעה לתשלום על הנאה, ובין תביעה של "ממוני גבך", כאשר מבקש התובע את "ממונו" הנמצא בידי השני.

ועיין בחידושי רבי שמואל בחידושי למסכת בבא מציעא בענין מבריה ארי.

1. לפי המהרש"ל. ועיין בהגהת מהר"ב רנשבורג שמרש"י נראה שאינו גורס זאת כלל.

המבריה ארי מנכסי חברו, אינו חייב החבר לשלם לו, אך במידה והציל מפי האריה יכול המציל לתבוע שכר על כך.

כמו כן המאכיל את חברו ומהנהו, אינו יכול לתבוע שכר על כך, אך מי שצבע את בגדו של חברו, יכול הוא לדרוש תשלום על השבחת בגדו.

כמו כן היורד לתוך שדה חברו והשביחו, זכאי הוא לתשלום על עבודתו והוצאותיו.